

Rzeszów, 04.05.2023 r.

Dr hab. Piotr Steczkowski, prof. UR
Instytut Nauk Prawnych
Uniwersytet Rzeszowski
psteczkowski@ur.edu.pl

Recenzja osiągnięć naukowych ks. dr Bartosza Trojanowskiego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne

Recenzja niniejsza zostaje przedłożona na podstawie powołania niżej podpisanego do roli recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym ks. dr Bartosza Trojanowskiego uchwałą Rady Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie z dnia 10.02.2023 r.

Zgodnie z art. 221, ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2022, poz.574) zadaniem recenzenta jest dokonanie oceny tego, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219, ust. 1, p. 2 wyżej wymienionej ustawy. Przywołana norma zawarta w art. 219 ustawy wskazuje na minimalne wymogi, które musi spełnić habilitant. Należy do nich posiadanie w swoim dorobku naukowym alternatywnie: przynajmniej jednej monografii naukowej opublikowanej przez wydawnictwo, które w roku wydania tejże monografii było ujęte w wykazie ministerialnym określonym odpowiednimi przepisami prawa albo jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym według odpowiednich przepisów albo realizację oryginalnego osiągnięcia projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego.

Warunkiem koniecznym jest to, aby dorobek naukowy habilitanta stanowił znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej. W przypadku prezentowanej recenzji chodzi o dyscyplinę prawa kanonicznego.

Kryteria oceny dorobku naukowego

Zanim przejdę do zaprezentowania mojej opinii odnośnie przedstawionego dorobku naukowego ks. dra Bartosza Trojanowskiego najpierw warto doprecyzować kryteria tej oceny, wynikające z interpretacji przepisów prawa upowszechnionych w doktrynie a także w wyjaśnieniach zawartych w poradniku Rady Doskonałości Naukowej. W kontekście przedstawionego do recenzji dorobku skoncentruję się na uszczegółowieniu dwóch pojęć, a mianowicie pojęcia „znacznego wkładu w rozwój określonej dyscypliny” oraz pojęcia „cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych”.

Jeśli chodzi o wymóg znacznego wkładu w rozwój dyscypliny, to w doktrynie prawa podkreśla się, że ocena czy habilitant go spełnia, należy do recenzentów i może mieć ona charakter subiektywny. Natomiast znacznosc wkładu powinna być oceniana pod kątem ilości i jakości dorobku, jednak bez oznaczenia konkretnych danych, jeśli chodzi o ilość. W doktrynie sformułowana została kompleksowa interpretacja pojęcia „znacznego wkładu”, którą przyjmuję na potrzeby niniejszej recenzji. Zgodnie z tą interpretacją „znaczny wkład” stanowią: 1) publikacje, które mają walor nowości naukowej, a więc nie ma wątpliwości co do tego, że przedstawiają wątki i tematy dotychczas w ogóle nie podejmowane w takim aspekcie, w jakim prezentuje je autor; 2) publikacje, które spełniają wymogi stawiane rozprawom doktorskim, czyli w oryginalny sposób rozwiązują problem badawczy i prezentują odpowiedni poziom wiedzy merytorycznej; 3) publikacje, w wyniku których stan wiedzy uległ korzystnej zmianie i zmiana ta jest istotna w opinii recenzentów.

Natomiast jeśli chodzi o pojęcie „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych”, to w doktrynie podkreśla się, że powinien on mieć wartość naukową rozprawy habilitacyjnej. Ponadto za cykl należy uznać takie publikacje, które zebrane w jedną całość mogłyby tworzyć dzieło o charakterze monograficznym, bez konieczności modyfikacji treściowych poszczególnych artykułów. Istnienie cyklu zakłada także, co do zasady, u autora świadomość tworzenia takiego cyklu. Za cykl uznaje się bowiem zespół utworów łączących się w sposób z góry zamierzony przez twórcę w jedną całość tematyczną i kompozycyjną. Ważne jest także, aby cały cykl dotyczył danego tematu w całości a nie tylko fragmentarycznie.

Na koniec warto jeszcze zwrócić uwagę na rozumienie działalności naukowej. Otóż, działalnością naukową jest formułowanie hipotez badawczych i ich weryfikowanie za pomocą określonych założeń metodologicznych, podejmowanie mądrej polemiki z istniejącymi poglądami, ich krytyka, jak również formułowanie własnych wniosków. Zatem działalnością

Al.

naukową nie jest wyłącznie referowanie określonego stanu prawnego czy prezentacja poglądów doktryny i orzecznictwa sądowego.

Mając na uwadze tak uszczegółowione kryteria oceny można przystąpić do opiniowania przedstawionego dorobku Habilitanta.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Habilitant wskazał w autoreferacie, że osiągnięciem naukowym, które stanowi podstawę wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie prawa kanonicznego jest cykl szesnastu powiązanych tematycznie artykułów naukowych. Wspólnym problemem badawczym tych artykułów, według Autora, ma być „Integralność kwestii teologicznych i kanonicznych zawarta w części I (o sakramentach) IV Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego i konieczność jej uwzględnienia celem interdyscyplinarnego rozwiązania wybranych problemów w tym zakresie przedmiotowym”.

Analizując rzecz od strony formalnej należy stwierdzić, że spośród wskazanych artykułów naukowych mających stanowić cykl w myśl art. 219, ust.1, p. 2b ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* faktycznie opublikowanych zostało piętnaście. Natomiast jeden został przyjęty do druku, co zostało potwierdzone odpowiednim zaświadczeniem. Chodzi w tym przypadku o artykuł pt. „Możliwość udzielenia sakramentu bierzmowania osobom z niepełnosprawnością intelektualną” przekazany do publikacji w czasopiśmie „Annales Canonici”. Na marginesie należy zauważyć, że w przedstawionym wykazie artykułów Habilitant wskazuje na drugi taki przypadek w odniesieniu do artykułu pt. „Równość kobiety i mężczyzny w godności i prawie do sakramentów ze szczególnym uwzględnieniem święceń i małżeństwa”, który został złożony do czasopisma „Polonia Sacra”, o czym miało informować stosowne zaświadczenie. W rzeczywistości w przesłanych materiałach znalazł się ten artykuł ostatecznie opublikowany.

Wracając do kwestii formalnych należy stwierdzić, że przywołany wyżej przepis ustawy jednoznacznie wskazuje na wymóg *opublikowania* cyklu artykułów. W mojej ocenie nie można uznać za spełniający ten wymóg faktu samego złożenia artykułu do publikacji, nawet jeśli przeszedł on procedurę recenzyjną i uzyskał akceptację redakcji czasopisma. Jest tak m.in. dlatego, że ustawodawca wprost wpisał do aktu prawnego wymóg, aby czasopismo, w którym ukazuje się artykuł stanowiący element cyklu publikacji, figurowało w wykazie ministerialnym w roku opublikowania tegoż artykułu. W tym przypadku czasopismo „Annales Canonici” oczywiście jest umieszczone na ministerialnej liście czasopism

punktowanych. Nie zmienia to faktu, że do momentu sporządzenia tej recenzji artykuł autorstwa Habilitanta nie ukazał się drukiem.

Przechodząc do oceny wskazanego przez Habilitanta osiągnięcia naukowego należy najpierw uznać, że poszczególne publikacje mają charakter artykułów naukowych. Wskazuje na to ich publikacja w reżimie czasopism naukowych. Oznacza to, że były one opiniowane przez specjalistów i uzyskały akceptację m.in. co do tego, czy spełniają kryteria artykułu naukowego. Nie ma zatem podstaw, aby negować poszczególne artykuły jako publikacje o charakterze naukowym, gdyż niewątpliwie taki one posiadają. Zauważyć jednak należy, że część z przedstawionych do recenzji artykułów została opublikowana w czasopismach, które nie są czasopismami o profilu kanonistycznym czy nawet prawniczym, ale o profilu głównie teologicznym (np. czasopismo „Polonia Sacra” czy „Łódzkie Studia Teologiczne”). W odniesieniu do tych publikacji niewątpliwie potrzebna jest dodatkowa ich weryfikacja, zwłaszcza pod kątem zbadania metodologii zastosowanej przez Autora, która powinna być właściwa dla nauki prawa kanonicznego.

Podstawowym pytaniem, które należy postawić w opiniowaniu przedstawionego zbioru artykułów autorstwa ks. dra Bartosza Trojanowskiego, jest pytanie o to, czy spełnia on podane wyżej kryteria cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych. W tym kontekście należy poddać analizie opublikowane artykuły oraz tekst autoreferatu.

Chronologicznie pierwszym kryterium weryfikującym to, czy mamy do czynienia z cyklem powiązanych tematycznie artykułów naukowych, jest kryterium świadomości autora. Innymi słowy należy sprawdzić to, czy Habilitant przystępując do publikacji serii artykułów miał świadomość problemu naukowego, który chce zbadać a wyniki przeprowadzonych badań opublikować w serii artykułów. Podstawowym dowodem w tej materii jest ujawnienie przez Autora takiego zamiaru oraz dokonanie podsumowania prowadzonych badań i sformułowanie wniosków odnoszących się do całości problemu badawczego. Logicznie rzecz ujmując, zamiar taki powinien zostać ujawniony w pierwszej publikacji z całego cyklu. Natomiast wnioski powinny się znaleźć w ostatnim publikowanym artykule, zamykającym ową wymaganą prawem całość.

Jako pierwszy artykuł z cyklu publikacyjnego Habilitant wskazał tekst pt. „Trudności interpretacyjne kanonu 868 §2 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Kwestie prawne i teologiczne”, który ukazał się w czasopiśmie naukowym „Kościół i Prawo” w roku 2018. Próżno jednak w tym tekście szukać jakiegokolwiek wzmianki o tym, że rozpoczyna on cykl publikacji poświęcony problematyce integralności zasad teologicznych i norm kanonicznych

Al.

dotyczących sakramentów Kościoła. Takiego odniesienia nie znajdujemy także w żadnym kolejnym artykule zaliczonym do cyklu publikacyjnego.

Z kolei ostatnim z artykułów wskazanych przez Habilitanta, jako zamykający cykl publikacyjny jest artykuł pt. „Przyczyny i konsekwencje rozbieżności rozumienia przymiotu nierozzerwalności małżeńskiej w prawosławiu i katolicyzmie” opublikowany w czasopiśmie „Polonia Sacra” w roku 2022. Również w nim brak jest jakiegokolwiek wzmianki o cyklu publikacyjnym, a tym bardziej widoczny jest brak jakichkolwiek wniosków, co do ogólnego problemu badawczego, któremu miał być poświęcony rzekomy cykl publikacji. Podsumowując stwierdzić należy, że brak jest jakichkolwiek dowodów na to, że Habilitant przystępował do tworzenia poszczególnych artykułów naukowych ze świadomością rozwiązywania konkretnego problemu naukowego w cyklu artykułów. Jediną wskazówką, że tak właśnie było, jest oświadczenie Habilitanta w autoreferacie. Jednak jest ono zupełnie niewiarygodne w świetle tekstów przedstawionych do recenzji. Stąd moje przekonanie, że pomysł na cykl artykułów zrodził się u Habilitanta dopiero po ich opublikowaniu. Potwierdzeniem tego są także daty publikacji poszczególnych artykułów, które nie odpowiadają chronologii przedstawionego rzekomego cyklu.

Innym elementem wskazującym na istnienie świadomości i zamiaru publikacji cyklu artykułów naukowych powiązanych tematycznie jest niewątpliwie sformułowanie i przedstawienie głównego problemu badawczego. Problem ten powinien charakteryzować się nowością lub przynajmniej odpowiednią doniosłością. Wszak jego opisanie i przedstawienie wyników w postaci sformułowanych wniosków winno stanowić znaczący wkład w rozwój danej dyscypliny naukowej. W mojej ocenie takiego problemu Habilitant nie sformułował. Tytułując przedstawiony zbiór artykułów naukowych „Integralność kwestii teologicznych i kanonicznych zawarta w części I (O sakramentach) IV Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego i konieczność jej uwzględnienia celem interdyscyplinarnego rozwiązania wybranych problemów w tym zakresie przedmiotowym” właściwie sam wskazał na przyczynkowość tego zbioru artykułów a nie na integralne i pogłębione opracowanie konkretnego zagadnienia badawczego.

Wiadomym jest, że poprawne sformułowanie problemu badawczego wiązać się musi z postawieniem i weryfikacją konkretnych hipotez badawczych oraz sformułowania wniosków dotyczących całości przedmiotu badań. Nie spełnia tego warunku wyprowadzenie wniosków fragmentarycznych, odnoszących się jedynie do jakiejś części badanej problematyki. W przedstawionych tekstach, a także w samym autoreferacie, Habilitant nie przedstawił żadnych hipotez badawczych odnoszących się do konkretnego przedmiotu badawczego i nie wskazał

M.

na wnioski wynikające z przeprowadzonych badań. Przecież nie można uznać za hipotezę badawczą tezy zawartej w tytule, jaki Autor nadał prezentowanemu zbiorowi artykułów. Postulat integralności zasad teologicznych i norm kanonicznych jest oczywisty i nie wymaga większych uzasadnień

W autoreferacie brak jest także poważnego uzasadnienia dla wyboru przedstawionej tematyki jako przedmiotu dociekań naukowych. Stwierdzenie Habilitanta, że przedstawiony do recenzji zbiór artykułów naukowych powstał w konsekwencji piastowania przez Autora różnych urzędów i funkcji w Kościele lokalnym, co wiązało się z koniecznością rozwiązywania konkretnych problemów kanonicznych, zwłaszcza związanych ze sprawowaniem i przyjmowaniem sakramentów świętych, dobitnie świadczy o tym, że nie mamy tu do czynienia z żadnym zaplanowanym, spójnym i konsekwentnie przeprowadzonym wywodem naukowym lecz z przyczynkowymi publikacjami. Ich wartość jest być może ważna dla stosowania prawa kanonicznego, ale nie spełnia podstawowego wymogu przewidzianego prawem dla cyklu artykułów naukowych powiązanych tematycznie.

Wśród wskazanych wyżej kryteriów oceny znajduje się także kryterium tzw. quasi monografii. Oznacza to, że cykl publikacji, o którym mowa w art. 219, ust.1, p. 2b ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, mógłby stanowić monografię naukową bez konieczności dokonywania poważnych zmian w poszczególnych tekstach. To kryterium nie jest absolutnie spełnione przez opiniowany zbiór artykułów naukowych. Dla przykładu, Autor nie przedstawił żadnego uzasadnienia dotyczącego powiązania tematycznego, logicznego, systemowego lub jakiegokolwiek innego, które mogłoby zachodzić pomiędzy artykułem dotyczącym zmian i adnotacji w księgach metrykalnych (opublikowany w „Kościół i Prawo” 8(21) 2019 nr 2) a artykułem poświęconym omówieniu zagadnienia integralności sprawowania Ofiary i Uczty w aspekcie kapłańskiego owocu sprawowanej Mszy Świętej (opublikowany w „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 30/2, 2022 r.). Już samo to zestawienie dobitnie pokazuje, że nie może być mowy o żadnym cyklu powiązanych tematycznie artykułów, jeśli miałyby do niego należeć wymienione powyżej teksty. Zauważyć należy, że teksty te są od siebie odległe nie tylko ze względu na treść, ale także na stosowaną metodologię. Pierwszy z nich został opublikowany w czasopiśmie dedykowanym naukom prawnym i prawu kanonicznemu a drugi w czasopiśmie dedykowanym naukom teologicznym, filozofii i historii Kościoła.

Zestawienie wszystkich tekstów przedstawionych przez Habilitanta wskazuje na ich wielką różnorodność tematyczną. Różnorodność ta wyklucza objęcie ich wszystkich jednym, spójnym metodycznie, wywodem naukowym. Co więcej, w mojej opinii niełatwo byłoby

ML

wyselekcjonować spośród przedstawionych artykułów, jakąś ich część, która mogłaby stanowić cykl spełniający minimalne wymogi ustawowe. Brak jest bowiem wskazania w nich do rozwiązania jakiego konkretnego problemu badawczego się one przyczyniają.

Zatem po analizie przedstawionych do recenzji tekstów artykułów naukowych i wskazanych przez Autora jako główne osiągnięcie naukowe w myśl przepisów ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* stwierdzam, że zbiór ten nie spełnia wymogów formalnych przewidzianych prawem dla cyklu publikacji powiązanych tematycznie artykułów naukowych. W szczególności Habilitant nie wykazał, że przystępował do pisania opublikowanych artykułów z zamiarem stworzenia tego rodzaju cyklu. Przedstawiony do recenzji zbiór sprawia wrażenie przypadkowo zebranych utworów, poświęconych rozwiązaniu odrębnych od siebie kwestii kanonicznych lub teologicznych. Ponadto Autor nie sformułował w sposób wyraźny i jednoznaczny naukowego problemu badawczego, nie postawił hipotez badawczych i nie sformułował odpowiadających tematowi własnych wniosków końcowych. Poszczególne artykuły faktycznie stanowią odrębne od siebie jednostki publikacyjne, w których Autor rozwiązuje postawione w nich zróżnicowane problemy prawne i teologiczne. Nie jest możliwe powiązanie problemów przedstawionych w poszczególnych artykułach w jedną całość, spójną pod względem logicznym i metodologicznym.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Ponieważ w mojej opinii przedstawiony do recenzji zbiór artykułów nie spełnia kryteriów przewidzianych prawem i nie stanowi cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych, opiniowanie poszczególnych tekstów w aspekcie merytorycznym, jak również pozostałego dorobku naukowego ks. dra Bartosza Trojanowskiego uważam za bezcelowe.

Konkluzja

Zaprezentowany do recenzji zbiór artykułów naukowych pod wspólnym tytułem *Integralność kwestii teologicznych i kanonicznych zawarta w części I (O sakramentach) IV Księgi Kodeksu Prawa Kanonicznego i konieczność jej uwzględnienia celem interdyscyplinarnego rozwiązania wybranych problemów w przedmiotowym zakresie* **nie spełnia wymogów formalnych** przewidzianych w prawie i uznanej doktrynie dla „cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych”.

Tym samym stwierdzam, że ks. dr Bartosz Trojanowski nie wypełnił ustawowego wymogu do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, o którym mowa w art. 219, ust. 1, p. 2b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

Mając powyższe na uwadze, wnioskuję do Komisji Habilitacyjnej o podjęcie **negatywnej** uchwały w sprawie rekomendacji co do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne Księdzu doktorowi Bartoszowi Trojanowskiemu.

Dr. Piotr Markowski